

اهمیت پژوهش و ضرورت برگزاری جشنواره های علمی در حوزه های علمیه

آیت الله سید باقر خسروشاهی

ضمن تشکر از فرصتی که در اختیار ما قرار داده اید، لطفاً بفرمایید که هر کدام از «آموزش» و «پژوهش»، چه جایگاهی در علوم دارند؟

پژوهش، تلاشی است برای بارور کردن درخت تنومند علم؛ اگر ما بخواهیم درخت علم را بارور کنیم و میوه های تازه ای از این درخت بچینیم و از بوستان بی انتهای علوم استفاده کنیم، ناچاریم پژوهش کنیم. پژوهش، دارای رتبه ای بالاتر از آموزش است. آموزش، تعلیم اطلاعاتی است که وجود دارد و درواقع، تنها رؤیت و فهم میوه های علم است؛ ولی مسائلی که در پرده استتار است و زوایای مختلف علم که بشر با آنها آشنا نیست، با پژوهش روشن می گردد. از این جهت، یک پژوهشگر نسبت به آموزشگر، زحمات بیشتری را متحمل می شود. به عبارت دیگر، آن کسی که می آموزد، تنها علم را فرا می گیرد اما آن کس که پژوهشی انجام می دهد ناشناخته های علم را ظاهر می کند.

بدین جهت ما می بینیم علمای بزرگ ما از عصر غیبت کبری تاکنون، فقط جنبه آموزش را دنبال نمی کرده اند؛ به عنوان نمونه، شیخ مفید، شیخ طوسی، مرحوم شهید اول، مرحوم شهید ثانی، محقق کرکی، مرحوم شیخ بهایی و تا این اواخر، مرحوم آیت الله خویی و دیگران، پژوهشگران پر تلاشی بودند؛ علاوه بر اینکه طلاب را آموزش می دادند، خودشان پژوهشگران بسیار زبردستی بودند. کتاب های مرحوم شیخ مفید، شیخ طوسی، شهید اول و شهید ثانی، نماد تولید علم هستند. از این جهت پژوهش باید در کل حوزه های علمیه رایج شود.

به نظر حضرتعالی، در حال حاضر، وضعیت پژوهش در حوزه های علمیه چگونه است؟

در حال حاضر، تقریباً حوزه های ما آموزش محور است و باید از این تک بعدی خارج شوند. ما باید شاهد روزی باشیم که علاوه بر آموزش، محور پژوهش، یکی از محورهای مهم در حوزه های علمیه باشد. استعداد های پژوهشی در حوزه های علمیه زیاد است و باید این ها را بارور کنیم و این مستلزم توجه بیشتر به امر پژوهش است. من پیشنهادم این است که یک شورای پژوهش در سطح کلان حوزه علمیه در قم ایجاد شود و برنامه ها و سیاست های آن، در سطوح پایین تر، در تمام مدارس علمیه کشور اجرا شود.

قبل از انقلاب، تقریباً پژوهش در حوزه های علمیه، فراموش شده بود؛ ولی الحمدلله بعد از انقلاب یک شکلی گرفت. یک وقتی در تاریخ نگاه می کردم، دیدم یک وقتی که مرحوم حائری در قم تشریف داشتند، فقط یک کتاب پژوهشی چاپ شده بود و این برای حوزه های علمیه خیلی باعث عقب ماندگی بود.

در حوزه های علمیه، پژوهش باید همانند آموزش، محوری اساسی باشد تا در زمینه های مختلف فقهی و اصولی و... شاهد تولیدات علمی باشیم؛ به عنوان مثال، تفسیر «المیزان»، نمونه یک پژوهش خوب است که برای شیعه مایه افتخار است. ما این اواخر تفسیری مانند «المیزان» که مشار بالبنان باشد نداریم. در تمام علوم، ما می توانیم این کارها را بکنیم؛ ما می توانیم در علوم مثل حدیث شناسی، در علوم مختلف قرآنی، فقه و اصول و در فلسفه، محورهایی پژوهشی به طلاب ارائه دهیم تا طلاب بر اساس آن ها کارهای پژوهشی انجام دهند.

برگزاری جشنواره های علمی، تا چه حد در ایجاد و مانایی فرهنگ پژوهش مؤثر است؟

جشنواره های علمی در حوزه های علمیه بسیار مفید است؛ زیرا به ایجاد و تقویت روحیه پژوهشگری در طلاب کمک می کند؛ البته ما باید

مقدمات پژوهش را برای طلبه‌ها فراهم کنیم، باید کتابخانه‌های قدیمی و روش‌های قدیمی را تبدیل به احسن کنیم؛ به عنوان نمونه، باید نرم افزارهای فراوانی در اختیار طلبه‌ها قراردهیم و روش پژوهش را به آن‌ها آموزش دهیم و از کسانی که در حوزه مسائل پژوهشی، توفیقاتی کسب می‌کنند، تقدیر و تجلیل کنیم تا بتوانیم به این وسیله تشیع را در دنیا ترویج کنیم.

من عقیده‌ام این است که مسیر آینده جشنواره علامه حلی (ره) بسیار آینده روشنی است و این جشنواره یکی از کارهای بسیار خوب شورای مدیریت حوزه‌های علمیه کشور است. این جشنواره باید به سمت تخصصی شدن پیش رود. تخصصی شدن موضوعات جشنواره علامه حلی (ره) منافع و برکات بسیاری دارد. موضوع‌شناسی، یکی از ملزومات تخصصی شدن جشنواره علامه حلی (ره) است.

توصیه جناب عالی برای بالا بردن سطح کیفی و کمی تحقیقات حوزوی چیست؟

امیدوارم که آقایان، دقت و عنایت بیشتری داشته باشند و پژوهشگران خوب حوزه را تشویق و حمایت کنند و به کار گیرند تا تولیدات پژوهشی حوزه رشد کند؛ این افتخار حوزه‌های علمیه است و اگر ما در حوزه‌های علمیه این بال ارزشمند علمی را یعنی پژوهش را ارج بنهیم، قطعاً می‌توانیم در تولید علم و دانش توفیق پیدا کنیم.

تدین و اعتقاد طلبه‌های ما یکی از مهم‌ترین امتیازات حوزه است. چون طلاب حوزه‌های علمیه، تحقیقات را با جنبه الهی و معنویت انجام می‌دهند، قطعاً موفق خواهند بود و این بعد با برنامه‌ریزی باید تقویت گردد. انتظار از طلبه‌ها این است که همان‌طور که به آموزش اهمیت می‌دهند، به پژوهش هم اهمیت دهند. انتظار ما این است که معاونین پژوهش بیایند در بین طلبه‌ها و استعداد آن‌ها را شکوفا کنند.

حوزه‌ها می‌توانند پژوهشگرانی در حد و اندازه صاحب جواهر تربیت کنند. مرحوم پدرم نقل می‌کرد که: «رفته بودیم الازهر در قاهره و چند جلد «جواهر الکلام» را برده بودم و من توضیح دادم که جواهر الکلام، یک دوره کامل، از اول تا آخر فقه است، رییس الازهر باور نمی‌کرد که این مجموعه عظیم، کار یک نفر باشد.»